



La Catalogna in Europa, l'Europa in Catalogna. Transiti, passaggi, traduzioni  
Associazione italiana di studi catalani  
Atti del IX Congresso internazionale (Venezia, 14-16 febbraio 2008)  
Edizione in linea – ISBN 978-88-7893-009-4  
<http://www.filmmod.unina.it/aisc/attive/>  
Data di pubblicazione di questa comunicazione: 30 dicembre 2009  
<http://www.filmmod.unina.it/aisc/attive/Jane.pdf>

---

Oscar Jané

## Política lingüística a l'època moderna: intercanvis i imposicions a l'hora de França

L'aliança de Catalunya amb Lluís XIII el 1640, durant la revolució catalana, va ser un dels orígens de l'annexió del Rosselló i altres comarques del nord de Catalunya a França el 1659. Alhora, també va significar el passatge de més d'un miler de caps de família governants i destacades personalitats cap a un exili – o refugi: a Perpinyà – des d'on van haver de conjugar la tradició dels privilegis i la cultura catalana amb les imposicions i l'evolució del poder de la França de Lluís XIV. Resulta interessant donar un cop d'ull a un dels àmbits més complicats per a tot historiador de l'època moderna com és el de les polítiques lingüístiques. Entre les accions d'una França en eclosió i una part de Catalunya, ara integrada a França, trobem un laboratori d'acció ideal per a analitzar les polítiques de França i trobar – o no – referents a escala europea. Hi ha un debat sobre la política lingüística al Rosselló que prové de la preocupació de la monarquia de França per la proximitat i el lligam de la “nova província” a un món hispànic. D'aquesta manera, s'instauren un control cultural i mesures en l'ensenyament i l'administració.

### 1. Política lingüística i d'ensenyament

Des d'una mirada contemporània resulta difícil gosar parlar de polítiques lingüístiques i d'ensenyament a l'època moderna. Ara bé, ¿l'edecte de Villers-Cotterêts (1539), ordenat per Francesc I<sup>er</sup>, no és del camp de la política lingüística? La llengua només és un dels elements essencials que composarien el conjunt d'identitats d'una nació o comunitat ètnica en aquella època. Si bé, a diferència d'avui en dia, la llengua representa menys conscientment entre la població un element fonamental, per la seva naturalitat, en canvi els governs ja havien començat a acaparar la seva difusió. Per tant, la llengua no deixava de ser el cos de la societat representada. Per això, tot i que sense ser especialistes de la llengua potser no hauríem d'analitzar aquest aspecte, creiem que pel propi pes de l'assumpte és necessari contextualitzar i observar el màxim d'elements que tenim al nostre abast; poden emergir sempre casos de polítiques lingüística i d'ensenyament a les nostres recerques. Així, cal una anàlisi de l'evolució lingüística – en funció de les

polítiques emprades – en la *longue durée*. Comprovem quines foren aquestes polítiques, el perquè de la seva aplicació, qui les va aplicar i l'evolució parcial de la seva acció.

Parlar de política lingüística és el mateix que parlar d'orquestració en el desenvolupament d'una llengua – és difícil trobar una política lingüística organitzada per més d'una llengua – en un territori i uns objectius concrets. És a dir, pot ser en detriment d'un altre idioma, per assegurar-se l'èxit, o de manera estrictament cultural, exercint una discriminació positiva. Difícilment, però, trobarem polítiques lingüístiques a l'edat moderna per a salvar o protegir una llengua, més aviat al contrari. Sigui com sigui, utilitzem aquest concepte per facilitar de comprensió, ja que es tracta d'un terme contemporani. La política i la planificació lingüístiques són nocions recents que, bé o malament, poden aplicar-se a èpoques més antigues.<sup>1</sup> Per desenvolupar una política d'aquest tipus era necessària l'existència d'una llengua consolidada i posseïdora d'instruments propis per permetre'n una planificació. La instrumentalització de les llengües podia ser l'afirmació conscient d'una societat i una arma d'imposició i repressió sobre una altra. Quins serien aquests estris de la llengua? Doncs, esquemàticament, hi trobem: l'escriptura, el lèxic – l'aplicació en tots els camps, fins i tot científics–, l'estandardització – homogeneïtzació de la llengua – i la realitat del terreny – dialectologia i evolució temporal –.<sup>2</sup>

Tanmateix, el context polític i social resultaria fonamental a l'hora d'aplicar un tipus d'acció lingüística, o senzillament no aplicar-ne cap. Però, la paraula no deixava de ser un sinònim de poder, tenint en compte l'aplicació comunicativa en àmbits tan diversos com la mateixa política, les guerres, el món local o la religió. Des d'un origen mític, profundament lligat a la religió, és sabut que no existia un sol país (lligat a un únic rei o príncep) monolingüe i que, per tant, calia parlar de llengües i no de llengua.<sup>3</sup> Altrament, però, és en un espai concret on els monopolitzadors de l'idioma més estès o els que detenen la força del poder polític – malgrat que llur llengua sigui minoritària – volen imposar la seva pròpia llengua, gairebé de manera instintiva. Finalment, tota planificació sobre la llengua, ja sigui administrativa, popular, literària o de qualsevol altre àmbit, pressuposaria una política, la política d'un poder.<sup>4</sup> Segurament, un dels millors exemples de política lingüística, sinònim d'expansiva a l'època moderna, és el del castellà. L'any 1492, transcendent per a la mal anomenada “Reconquesta”, l'expulsió dels jueus i el descobriment d'Amèrica, situà Castella gairebé al “centre del món”. Així, la no casual gramàtica del castellà d'Antonio de Nebrija (1492; anteriorment escrigué *Gramática latina*, 1481) serví de punt de partida per l'expansió política i lingüística d'aquest idioma per Amèrica i l'inici de la seva consolidació a la Península ibèrica. La visió ex-

---

<sup>1</sup> CALVET Louis-Jean, *Les politiques linguistiques*, PUF, Paris, 1996, p. 3.

<sup>2</sup> *Ibid.*, pp. 44-52

<sup>3</sup> CALVET Louis-Jean, *La guerre des langues et les politiques linguistiques*, Hachette Littératures, Pluriel, 1999, p. 32.

<sup>4</sup> *Ibid.*, p. 282.

terna la convertí així en llengua d'Estat.<sup>5</sup> L'interès de posar en pràctica una política lingüística depenia, doncs, de l'interès per la llengua i el control polític.

L'explicació del possible interès d'un grup social concret, d'una comunitat o de l'elit monàrquica per la llengua, ajuda a entendre millor el perquè de la necessitat i voluntat de promoure algun tipus de política lingüística. El que podem entendre per interès per la llengua és la motivació personal o general per promoure i/o imposar una llengua concreta, amb tot el que representa simbòlicament en la formació d'una identitat cultural – de vegades també política –. La llengua és el principal element comunicatiu de les societats i comunitats ètniques i un dels elements diferencials majors. L'idioma s'anà afirmant i consolidant a través de l'escrit. És a dir, en el moment que el parlar passava al paper prenia un reconeixement general endogen i exogen. D'aquí la idea d'alguns historiadors d'equiparar la impressió de bibles en llengua pròpia a un fet major i conscientador d'una identitat col·lectiva.<sup>6</sup> Aquest seria el cas a Catalunya amb la primera Bíblia traduïda al català el 1478, quan només s'havien traduït prèviament a l'alemany (1466) i l'italià (1471).<sup>7</sup> El naixement i desenvolupament de la impremta fou un vehicle per difondre la Bíblia amb la utilització de les llengües vulgars.<sup>8</sup>

Alhora, el naixement i desenvolupament de la impremta fou un vehicle per difondre la Bíblia amb la utilització de les llengües vulgars.<sup>9</sup> Això coincidí amb l'Humanisme creixent a Europa i tota una recuperació de textos clàssics, que s'imprimiren i traduïren en llengua no llatina. Es tractà d'un fet fonamental per als poders monàrquics – sobretot –, per començar a crear-se llegendes i mites històrics gràcies a la impressió i divulgació consegüent de les cròniques i històries. Un exemple clar fou la redacció de cròniques d'Espanya al segle XVI, a imatge d'un poder internacional que acaparava. Amb elles es fixaven noms, mites i grandeses reials, així com històries que serviren per ensenyar-se i divulgar-se entre les elits.<sup>10</sup> Tanmateix, la relació entre la impremta i la llengua no va ser de domini exclusiu dels "Estats". També, el creixent mercat del llibre imprès activà una certa competència entre editors. Aquesta competitivitat hauria provocat, segons Paolo Trovato, un major control de la llengua en si mateixa. És a dir, els empresaris van

---

<sup>5</sup> HAGÈGE Claude, *Le souffle de la langue*, Odile Jacob, Paris, 2000, pp. 19-20; HINOJO Gregorio, «Llatí versus vulgar: antecedents i conseqüències d'una polèmica», en *Llengua i religió a l'Europa moderna*, Quaderns Crema, Barcelona, 1997, pp. 59-86 (p. 82). L'autor comenta la idea de Nebrija: «la manera més segura d'elevat i ennoblir la llengua castellana és dotar-la d'una gramàtica, semblant a la llatina, per aconseguir estabilitat i trencar la barbàrie [...] el nacionalisme i l'imperialisme de la Monarquia Catòlica, de la qual Nebrija va ser col·laborador i apòlogista, va ser un dels arguments per redactar la norma gramatical del castellà i que aquesta es va fer d'acord amb els motlles i principis de la gramàtica llatina».

<sup>6</sup> HASTINGS Adrian, *La construcción*, op. cit., p. 24.

<sup>7</sup> *Ibid.*, p.39

<sup>8</sup> FEBVRE Lucien i MARTIN Henri-Jean, *L'apparition du livre*, Albin Michel, Paris, p. 355.

<sup>9</sup> *Ibid.*, p. 355.

<sup>10</sup> *Ibid.*, pp. 393-394; ÁLVAREZ JUNCO José, «Identidad heredada y construcción nacional. Algunas propuestas sobre el caso español, del Antiguo Régimen a la Revolución Liberal», en *Historia y Política. Ideas, procesos y movimientos sociales*, vol. II, Editorial Biblioteca Nueva-UCM/UNED, 1999, pp. 124-146 (p. 133: La *Historia General de España* de Mariana serví com a model en l'ensenyament dels funcionaris i estudiants); TALLON Alain, *Conscience nationale*, op. cit., p. 68; Etienne Pasquier, *Recherches de la France*, 1560.

fer «un esforç filològic-lingüístic sobre la qualitat dels textos que es reimprimien» Aquest fet, que afectava l'idioma principal, el llatí, s'anà estenent ràpidament a d'altres com l'italià.<sup>11</sup> Amb això, volem insistir en el lligam preeminent que es creà, a principis de l'època moderna, entre la llengua vernacular, la impremta i els poders centrals com fàctics – monarquies, Església, repúbliques, comerciants –.

D'altra banda, el context territorial i social atorga a la llengua un interès més que funcional. La llengua pertany a un món social, el qual s'ha de tenir la capacitat de controlar. Per això, l'acció pròpiament política és possible i interessant perquè els agents, que formen part del món social, tenen un coneixement necessari de l'entorn i poden, doncs, actuar-hi gràcies al coneixement que en tenen. Pierre Bourdieu afirmava així que les possibilitats polítiques de control a través del llenguatge depenien, en gran mesura, de la diversitat de grups socials implicats i la transversalitat d'elements actius i, per tant, tot i l'interès pel domini representatiu del llenguatge simbòlic, l'eficàcia política podria tenir límits.<sup>12</sup>

El *poder* que podia estar en mans dels professors – d'universitat o de col·legi –, així com de l'elit local, podia provocar la incitació a la imitació i el respecte col·lectiu davant del domini de la llengua – reial –, pel lloc d'autoritat delegada que ocupaven. Una autoritat a la qual el llenguatge representava, simbolitzava i manifestava.<sup>13</sup> Recíprocament, per a aquests grups socials era una afirmació de fidelitat i lleialtat a la corona, sobretot si es tractava d'un territori recentment annexat i amb una llengua pròpia. En definitiva, tot corrent ideològic al voltant de la llengua i el llenguatge no pot esdevenir un moviment polític fins que no aconseguix un reconeixement per part dels que disposen dels mitjans, com ara les autoritats o els professionals esmentats anteriorment.<sup>14</sup>

D'una altra manera, l'interès per la llengua evolucionà paral·lelament a la competitivitat entre grans poders, com les monarquies i l'Església. Cert és, però, que als ulls dels nostres contemporanis, resulta més senzill observar algun tipus d'acció política en la llengua des del set-cents. És a dir, des de la centralització i organització política que, d'alguna forma, va intentar instal·lar una administració i una llengua uniformitzada. Amb prevenció i perquè queda fora del nostre eix d'estudi, no analitzarem aquí els resultats. En cert sentit, es tracta d'entendre que les mesures contra una llengua, tot i disperses, i en favor d'una altra depenien d'una intenció política. Quin era l'interès? La representació simbòlica de dominació i la propaganda nacional a través de l'idioma, en gran mesura. Segons Núria Sales, existeixen prou casos a Europa per considerar la llengua un element important de discussió política. I, exhibeix l'exemple segons el qual la

---

<sup>11</sup> TROVATO Paolo, «La impremta i la fixació de les llengües modernes: el cas italià», en *Llengua i religió a l'Europa moderna*, Quaderns Crema, Barcelona, 1997, pp. 87-99 (p. 94). Segons l'autor, aquesta evolució del món de la impremta aconseguí la fixació de l'italià literari, coincidint amb l'època que va de la Reforma a la Contrareforma (pp. 87-88); LASPÉRAS Jean-Michel, *La nouvelle en Espagne au Siècle d'Or*, Éditions du Castillet, Perpinyà, 1987, p. 35.

<sup>12</sup> BOURDIEU Pierre, *Langage et pouvoir symbolique*, Fayard, Paris, 2001, p. 187.

<sup>13</sup> *Ibid.*, p. 161.

<sup>14</sup> *Ibid.*, p. 236

utilització d'una llengua tenia un valor "identitari-organitzatiu", ja que, conscientment o no, s'emprava un idioma en detriment d'un altre. Aquest fou el cas del català a l'administració dels anys 1640, sense que existís cap intenció de traducció al francès i sense que això hagués costat un gran esforç.<sup>15</sup> Altrament, l'anàlisi de Modest Prats sobre l'interès visceral dels eclesiàstics castellans per imposar la llengua castellana a Catalunya permet veure com la llengua estava al centre de moltes discussions, i molt més centrada en el debat polític del que es podria pensar. Per exemple, la llengua castellana hauria de convertir-se en la comuna de tota la monarquia, fins i tot allà on existeix una altra.<sup>16</sup> Semblaria, doncs, que de la mateixa manera que l'extensió territorial era sinònim de poder i grandesa, la potenciació i la dilatació espacial de l'idioma també ho havia de ser.

En un altre sentit, Tommaso Campanella creia que la llengua era tant un element de força com de destrucció per a les monarquies. Així, afirmava respecte a les qualitats d'un bon rei i el seu regne que «deve parlar in propria lingua e ascoltare», però, sobretot: «Però bisogna vedere che le prammatiche che fa non siano molte, e se fosse possibile, che le leggi tutte fossero in lingua spagnola, perché il mondo la lingua e le leggi imparasse, e se imparasse a farsi tutto spagnolo, sarebbe bene». D'aquesta manera, considerava elemental que el castellà fos una llengua aplicada, estesa a tot el món i coneguda per tota la població per tal que el reconeixement del rei fos major. Tanmateix, pensava que com l'imperi hispànic havia nascut sota els romans, no havia de significar cap problema el fet d'emprar el llatí.<sup>17</sup> Per dominar països diferents, en canvi, «è bisogno sforzarsi farli simili e uniti, e questa unione trovò la politica». És a dir, la conquesta territorial només podia convertir-se en una annexió general si comportava tres elements fonamentals: la religió, la llengua i les armes.<sup>18</sup>

La llengua no pot ésser separada de l'element bèl·lic. L'interès de la seva difusió resulta moltes vegades d'una expansió territorial, d'una guerra. El sociolingüista Louis-Jean Calvet arriba a establir clarament un lligam entre la teoria de la llengua i la guerra.<sup>19</sup> Centrant-nos en el cas de França, la política expansionista de Lluís XIV va provocar una acumulació de territoris conquerits i, en conseqüència, es va estendre progressivament un sistema polític, administratiu, educatiu i lingüístic – al menys entre els que detenien el poder local –.<sup>20</sup> El nostre propi punt de vista ha anat evolucionant des de

---

<sup>15</sup> SALES Núria, «Estat, monarquia i llengua», *Afers*, 23/24, 1996, pp. 357-365.

<sup>16</sup> *Ibid.* L'autora segueix l'argumentació de Modest Prats, tot i que matisa dient que totes les manifestacions d'aquella època no significaven que es volgués imposar l'exclusivitat del castellà en detriment del català, però sí que era significatiu: PRATS Modest, *Política lingüística de l'Església catalana, segles XVI-XVIII*, Eumo Editorial, Universitat de Girona, Vic, 1995, cita exemples com: «Supuesto que Cataluña es España, no menos que Castilla, cuál será su lengua natural sino la de España, que es la que llaman acá castellana?» (p. 143) o «Habemos de hablar no en la lengua nativa a una provincia, sino en la general y común a la Nación, como lo es la Castellana en esta Monarquía» (p. 105). Aquestes són cites reproduïdes del Concili de la Tarraconense de 1636-37.

<sup>17</sup> CAMPANELLA Tommaso, *Monarchie d'Espagne [Monarchia di Spagna, 1598]*, p. 90 i p. 102

<sup>18</sup> *Ibid.*, p. 216

<sup>19</sup> CALVET Louis-Jean, *La guerre des langues*, op. cit., pp. 74-76

<sup>20</sup> CITRON Suzanne, *L'histoire de France autrement*, Les Editions de l'Atelier/Éditions Ouvrières, Paris, 1992, p. 118.

l'inici de les nostres recerques, quan érem reticents a pensar que la llengua pogués tenir un paper polític important, si més no el consideràvem essencial pel que fa al conjunt cultural. Tanmateix, els diferents escrits i les manifestacions emeses des de principis de l'època moderna, així com les relacions que s'han confirmat entre polítiques i llengua són nombrosos. Doncs, si bé seria anacrònic mirar amb uns ulls contemporanis la qüestió de la llengua, aquesta té un pes polític molt destacat. Una altra cosa seria conèixer la importància que li atorgava el poble menut, que en realitat vivia amb normalitat un tema que voltava, de moment, les altes esferes.

La força del francès a començament de l'època moderna pot ser mesurada gràcies a la producció de la impremta.<sup>21</sup> La pobre impressió en francès va ser un fet que el govern de Francesc I<sup>er</sup> intentà solucionar. Desenvolupà la política lingüística com, posteriorment, Richelieu creà acadèmies i instruments de control i promoció de la llengua i la cultura franceses. Entremig, un tal Claude de Seyssel o Joachim Du Bellay entrellacen amb la idea d'una monarquia forta.<sup>22</sup> De la mateixa manera, els escrits de Claude Fauchet eleven la qualitat del francès i creen mites sobre els orígens de llengua, tot determinant el camí lingüístico-expansionista per França.<sup>23</sup>

La fi del segle XVII serà en canvi una demostració constant, en el món polític i cultural, de la necessitat d'emprar i estendre la llengua francesa. Això, és palpable en textos que demostren els avantatges del francès davant la llengua llatina o en declaracions com la següent:

La supériorité de votre puissance [dirigint-se a Lluís XIV] l'a déjà rendue la langue dominante de la plus belle partie du monde. Tandis que nous nous appliquons à l'embellir, vos armes victorieuses la font passer chez les étrangers; nous leur en facilitons l'intelligence par notre propre travail, et vous la leur rendez nécessaire par vos conquêtes.

Aquest escrit és la dedicatòria al *Dictionnaire* de l'Acadèmia francesa, on es dirigeix un missatge clar al rei sobre la llengua francesa. Per tant, el relleu de la llengua en aquell moment havia evolucionat de manera considerable. Veurem més endavant els estris dels quals es dota la monarquia per desenvolupar i mantenir la llengua i des d'on, com veiem, s'impulsa una extensió d'aquesta per la via cultural, però també militar. Les citacions donades per Hagège són molt nombroses i reveladores. D'alguna manera, la recuperació de la llengua francesa i l'èxit polític i militar francès havien convergit cap al desenvolupament d'una política lingüística expansionista. El mateix lingüista considera que el francès s'havia situat com a primera de les llengües europees, al voltant d'un po-

---

<sup>21</sup> FEBVRE Lucien i MARTIN Henri-Jean, *L'apparition*, op. cit., p. 351: Abans de 1500: el 77% dels llibres impresos eren en llatí, el 7% en italià, un 5-6% en alemany, un 4-5% en francès i un 1% en flamenc, entre els quals dominen els llibres de caràcter religiós.

<sup>22</sup> *Ibid.*, p. 299; TALLON Alain, *Conscience nationale*, op. cit., p. 27; FUMAROLI Marc, *Trois institutions*, op. cit., p.218; CALVET Louis-Jean, *La guerre des langues*, op. cit., pp. 67-71; HARTLEY David, *Patriotism in the work of Joachim Du Bellay: a study of the relationship between the poet and France*, The Edwin Mellen Press, Lewiston, 1993.

<sup>23</sup> FAUCHET Claude, *Recueil de l'origine de la langue et poésie française*, impr. du Roy, Robert Estienne, 1581, pp. 39-49.

der nacional i sobre la base d'una unitat política, fixades amb l'estatut de llengua escrita; tant com el castellà o altres llengües europees, que tanmateix no tenien la mateixa difusió.<sup>24</sup>

L'expansió lingüística – del francès – entre les elits governants havia de cercar, de manera natural, un ressò entre la població.<sup>25</sup> L'esperit de les successives polítiques lingüístiques franceses rau doncs en l'ordenança de Villers-Cotterêts (1539). Es tracta d'una norma per la qual les actes judicials havien de ser redactades «en langage mater-nel français» (art.111). Aquest inici de política lingüística es retroba encara avui en dia a la Cort de Cassació de França.<sup>26</sup> Villers-Cotterêts prohibia principalment l'ús de llatí, però sens dubte, això afectà les altres llengües del reialme: l'atac al llatí provocà un inici de francesització dels idiomes “provincials”.<sup>27</sup> Tot i que no s'apuntava en un principi contra les llengües de les “províncies”, l'evolució política fa que, a partir de 1620, s'ha-gi d'assegurar la unitat política, administrativa i judicial del regne. S'imposa així el francès en la redacció dels actes jurídics: al Bearn, on s'emprava l'occità, l'octubre de 1620; a la Lorena, el 1661 (tot i que fou confirmat per un edicte el 1748); a Flandes, el 1663 (seguit d'un edicte el 1684); a Alsàcia, el 1685; i al Rosselló, el 1700.<sup>28</sup> No foren, però, mesures úniques.<sup>29</sup> De fet, l'ordenança de Beaulieu de 1564 estenia la regla de Vil-lers-Cotterêts als protocols de verificació de lletres reials i a les respostes de les *requê-tes*. És a dir, a partir de llavors, l'administració parlà i deliberà en francès i, també en francès, es redactaren els costums.<sup>30</sup> L'atac contra les llengües del regne fou una política que s'inscrivia en una ideologia unilingüista, paral·lela a la d'un poder únic i absolut. La llengua del regne havia d'esdevenir *de facto* la llengua del príncep. Alhora, totes les “Acadèmies” des de Richelieu i els mitjans de propaganda fins a la fi del segle XVII in-dicaven que era “l'hora de França”, una França que veia possible la seva supremacia més enllà dels camps de batalla, amb un centre polític-cultural a Versalles.<sup>31</sup>

Evidentment, seria agosarat afirmar que ja al segle XVII, les autoritats del regne de França tenien com a objectiu l'eliminació sistemàtica de la resta de llengües i cultures que composaven França. Per això, examinem de prop el cas del Rosselló durant els anys que estudiem, per tenir-ne una opinió pròpia i conseqüent. És ben sabut, però, que la confirmació d'una política lingüística genèrica en favor del francès i en detriment de la

---

<sup>24</sup> HAGÈGE Claude, *Le souffle*, op. cit., pp. 93-99. L'autor cita l'extracte de: A. François, *Histoire de la langue française cultivée*, Alexandre Jullien, Ginebra, 1959, t. I, p. 401.

<sup>25</sup> CALVET Louis-Jean, *La guerre des langues*, op. cit., p. 246.

<sup>26</sup> SOLEIL Sylvain, «L'ordonnance de Villers-Cotterêts, cadre juridique de la politique linguistique des rois de France», [www.droitconstitutionnel.org/ColloqueRennes/Soleil/Soleil.doc](http://www.droitconstitutionnel.org/ColloqueRennes/Soleil/Soleil.doc), vist el 10/08/2002, 17pp. (p. 1, n. 2)

<sup>27</sup> SOLEIL Sylvain, «L'ordonnance», op. cit., p. 5.

<sup>28</sup> *Ibid.*, p. 9; CALVET Louis-Jean, *La guerre des langues*, op. cit., p.256. Cita el text de: DENIAU Xavier, *La francophonie*, París, 1983, p. 82.

<sup>29</sup> *Ibid.*, p. 256

<sup>30</sup> HAGÈGE Claude, *Le français*, op. cit., p.53

<sup>31</sup> HAZARD Paul, *La crise de la conscience européenne (1680-1715)*, Fayard, París, 1961 [reimpressió de 1967], pp. 52-55.

resta d'idiomes no es fa públicament real fins a la Revolució francesa i la III<sup>a</sup> República francesa, un fet que esgrimim sense entrar en detall, ara per ara.<sup>32</sup>

## 2. L'aplicació de canvis al Rosselló

El debat sobre la política lingüística de França aplicada al Rosselló és complex i encès. Segons els lingüistes, la monarquia es va preocupar efectivament del tema de la llengua, sobretot al voltant de l'ensenyament.<sup>33</sup> El Rosselló era a més sospitós a ulls dels francesos per la proximitat i el lligam hispànic. D'aquesta manera, la monarquia va instaurar un control cultural i va introduir mesures en l'ensenyament i l'administració a favor de França, però sobretot contra el contacte del sud.

### *Mesures a l'ensenyament*

L'ensenyament de la llengua no abastava tota la societat, ja que no era un dret per a tothom: d'aquesta manera, cultura oral i escrita així com la de la classe popular i la de l'elit privilegiada podien diferir.<sup>34</sup> En tot cas, la llengua era el mitjà pel qual circulaven les idees i la informació. L'objectiu era, doncs, "cultivar" l'elit – sobretot urbana –. L'escola va ser l'instrument de França per «gagner les générations naissantes»<sup>35</sup>. Però, de quina manera es va introduir la llengua i l'educació entre les elits? De fet, només les noves generacions gaudiren d'aquesta educació. Tanmateix, els profrancesos catalans mantenien un debat obert sobre la conveniència d'acceptar certes normes a favor del francès.

Les primeres mesures arriben a partir de 1661. En aquell moment s'introdueix a Perpinyà l'ensenyament en francès a l'escola; una tasca encarregada a la Companyia de Jesús, amb nouvinguts de Tolosa. Aquest ensenyament secundari només havia d'afectar les classes privilegiades. Torreilles considera que fou gràcies als jesuïtes que «les jeunes générations apprirent dès 1660, à penser, à parler, à agir en vrais Français de France».<sup>36</sup> Indiscutiblement, l'abat rossellonès exagera la situació ja que es refereix a una època molt primerenca i, tot i que pogué referir-se a un grup determinat, aquest segueix involucrat en el si d'una societat que encara no ha estat francesitzada. Un camí diferent fou

---

<sup>32</sup> BOYER Henri, «La Revolució», op. cit.; WEBER Eugen, *La fin des terroirs. La modernisation de la France rurale (1870-1914)*, Fayard-Editions Recherches, Paris, 1983, pp. 108-145; CERTEAU Michel de, JULIA Dominique i REVEL Jacques, *Une politique de la langue. La Révolution française et les patois: l'enquête de Grégoire*, Gallimard, Paris, 2002, pp. 48-60.

<sup>33</sup> IGLÉSIAS Narcís, *La llengua del Rosselló, qüestió d'Estat [La integració lingüística del Rosselló a França (1659-1789)]*, Eumo Editorial, Girona, 1998, pp. 19-20

<sup>34</sup> PELORSON Jean-Marc, «Aspectos ideológicos», en *La frustración de un imperio (1476-1714)*, [Historia de España, dir. Manuel Tuñón de Lara] Labor, Barcelona, 1993, pp. 262-354 (veure «Cultura escrita y cultura popular»).

<sup>35</sup> TORREILLES Philippe, «La diffusion du français à Perpignan après l'annexion (1660-1700)», *BSASLPO*, 55, 1914, pp. 365-381.

<sup>36</sup> TORREILLES Philippe, «La diffusion», op. cit.



el que emprengué part d'aquesta generació, que continuà la carrera a França. Tanmateix, part de la política lingüística francesa restrictiva s'evidencià amb la prohibició reial, de setembre de 1661, sobre realitzar estudis al Principat: l'intendent Macqueron rebia l'ordre del rei «pour empêcher que les Catalans ne continuent d'envoyer leurs enfants étudier en Catalogne, et ajoute qu'il ne veut accorder cette permission à personne».<sup>37</sup> El 1680, una carta del rei al llavors intendent del Rosselló, Beaulieu, recordava aquesta mesura, ja que temia «les mauvaises impressions qu'on leur pourrait inspirer dans ces pays étrangers, au préjudice de la fidélité et affection qu'ils doivent avoir de mon service», fins al punt de demanar que obliguessin «les pères ou les mères qui ont des enfants en Catalogne ou en Espagne, à les rappeler ou faire revenir dans mon pays de Roussillon ou passer dans d'autres provinces de mon royaume», amb un marge de tres mesos.<sup>38</sup> D'aquesta manera, els estudiants del Rosselló no haurien pogut prosseguir els estudis a Barcelona i, per extensió, s'haurien vist obligats a girar-se cap al nord si volien una promoció. Queda el dubte, però, de saber si la primera mesura va ser respectada de manera general, ja que el rei es mostrà taxatiu el 1680. De tota manera, recordem com una mesura similar de Felip II en relació a França no va ser sempre respectada, com ho demostra l'exemple del flux continu d'estudiants hispànics – sobretot catalans – cap a Tolosa.<sup>39</sup> En tot cas, el principal objectiu de les autoritats era apartar aquesta elit del món hispànic i acostumar-la a França, gràcies a la feina dels jesuïtes.

Els mètodes d'alienar el Rosselló de la resta de Catalunya era l'ensenyament, la cultura, els costums i les vies d'ascensió social franceses, promoguts per la Companyia. Tenien el clar interès d'influir en la cultura tradicional d'una part de la població i de fer-la funcionar segons les seves necessitats. L'educació i el contacte amb tot allò que representés la monarquia francesa anava en aquest sentit. Així, Louvois confirmava, el 1662, el seu desig per desenvolupar aquestes escoles i la confiança en què els dirigents catalans motivessin els seus compatriotes a portar-hi els infants:

Il était très à propos pour le service du roy que vous prissiez le soin d'insinuer aux Catalans qu'ils feront une chose bien agréable au Roy d'envoyer leurs enfants au Collège des Jésuites pour y être instruits, et c'est à quoi vous devez particulièrement vous appliquer dont je vous prie de me rendre compte.<sup>40</sup>

L'educació de les famílies nobles del país es faria, doncs, en aquestes escoles. Però, aquesta política no havia de ser gratuïta: el col·legi dels jesuïtes necessitava una forta inversió, ja que el país sortia d'anys de guerra. Aquest fet, juntament a les reticències d'una part de la població davant l'activitat dels jesuïtes, feren que les relacions entre uns i altres no foren fluïdes.

---

<sup>37</sup> Text citat a: AYATS Alain, *La défense*, op. cit., p. 139.

<sup>38</sup> Text citat a: IGLÉSIAS Narcís, *La llengua*, op. cit., p.113.

<sup>39</sup> FERTÉ Patrick, «La *Natio Hispánica* en Toulouse: para una prosopografía de los estudiantes españoles en Toulouse en los siglos XVII y XVIII», *Historia de la Educación. Revista interuniversitaria*, 19, 2000, pp. 373-412; SHAT A1 1522, peça 150, *Carta de Ponte d'Albaret*, el 17/08/1701.

<sup>40</sup> ADPO 1C718, *Carta de Louvois al Consell Sobirà*, el 21/04/1662.

De la mateixa manera, el Consell Sobirà ha de fer front als planys d'altres grups del Rosselló contra els jesuïtes. Per exemple, l'orde dels dominics acusa els professors de la Companyia d'acaparar l'ensenyament, de detenir-ne el monopoli:

No se pot negar que los dits pares en moltes parts fan gran fruit en la ensenyança de las lletres humanas, però som estats acy tan desdixats, que encara de un arbre plantat de gran llarch temps no en veyem fruit algùn. Blasonan que ensenyan llengua francesa y greca, y quant algunas ocasiones se són examinats per personas desapassionadas, tot se és trobat ésser dit ab poch fonament. Y los dits pares aprenen ells mateixos lo català, y se són vistos obligats de tornar a ensenyar lo Antoni [Nebrija] y Torrella, attenant al poch fruit. Ara quicà serà mayor.<sup>41</sup>

Existia una certa enveja cap al favoritisme dels jesuïtes, però cal remarcar també la dificultat que trobaven en l'arrelament de llur ensenyament i de la llengua francesa. El fet d'haver d'aprendre el català es devia, segurament, a la necessitat de fer-se entendre i d'actuar des de dins del país. Es tractava, però, d'un moment incipient per poder parlar dels èxits o fracassos d'aquest nou sistema. En tot cas, les queixes emanades reflectien un malestar existent que es creà al voltant d'aquest ensenyament, el que voldria dir que no passà desapercbut.

La política d'ensenyament tingué aquest inici sonat, però només es desenvolupà a base d'ordres intermitents i, com nosaltres ho definim, intuïtives. L'interès francès per l'atracció lingüística i cultural de part dels rossellonesos s'hauria d'entendre en el context de l'interès general pel Rosselló. Les polítiques militars, fortificadores i d'expansió cap al sud es desenvoluparen amb el temps i, esdevingueren certament inalienables de la tàctica cultural. En tot cas, la decisió més evident fou l'intent d'eliminar qualsevol influència hispànica; un primer pas en la separació política i cultural de la monarquia espanyola, sense que això volgués dir que hi havia una clara intenció de francesització. Narcís Iglésias considera que les autoritats franceses entenien que calia esborrar «els trets espanyols, costums i llengua, ja que identificaven el Rosselló com a territori de la monarquia espanyola».<sup>42</sup> Però, fins a quin punt la voluntat de francesitzar no era més que una reafirmació tàcita per contrarestar “el món hispànic” de la província? Citem exemples com la prohibició d'entrada al Rosselló, el 1665, d'una companyia teatral de Barcelona o, més explícitament, la idea emesa per Louvois per esborrar tot allò relatiu a un temps anterior i encara present al país: «il est certain que l'on doit éloigner de Perpi-gnan tout ce qui peut contribuer à remettre dans la mémoire des habitants les moeurs et le langage des espagnolz, et faire tout ce qui est possible pour leur communiquer les nostres».<sup>43</sup>

---

<sup>41</sup> IGLÉSIAS Narcís, *La llengua*, op. cit., p.91; ADPO 112EDT1128, *Pièces relatives à l'instruction publique (1642-1672)*.

<sup>42</sup> IGLÉSIAS Narcís, *La llengua*, op. cit., p. 22.

<sup>43</sup> Citat a AYATS Alain, *La défense*, op. cit., p. 192; Curiosament, si bé les companyies de teatre i els comedians del regne d'Espanya no tenien les mateixes facilitats al conjunt de França com els italians, hi pogueren accedir sense els vetos que reberen al Rosselló per part de les autoritats (DESPOIS Eugène, *Le théâtre français sous Louis XIV*, Librairie Hachette, Paris, 1894, pp. 70-76).

Els anys seixanta estigueren caracteritzats per la instauració de les escoles dels jesuïtes, sense cap altra mesura fora de l'àmbit educatiu religiós. Es va començar a estendre un ensenyament primari, on l'element essencial era l'aprenentatge de la llengua francesa. Això volia dir que s'intentava anar més enllà de la pròpia elit, inserint-se en el món més genèric del Rosselló – de Perpinyà, en realitat –. Però, no fou fins a la intenció de Carlier que les mesures comencen a prendre forma. El rei va aprovar la seva proposta sobre la obligatorietat de la llengua francesa, el gener de 1672. Aquesta ordenança -enregistrada pel Consell Sobirà- afectava l'ensenyament primari a Perpinyà. La llengua francesa esdevenia, doncs, obligatòria i s'havien de multiplicar les accions escolars en aquest sentit. El que més pot sorprendre és que la iniciativa va venir del representant francès present al Rosselló i no directament de la cort. El context de guerra devia portar l'intendent a utilitzar totes les armes al seu abast per evitar futures sospites d'infidelitat cap al regne de França; calia educar les noves generacions gràcies a la llengua, amb els jesuïtes i l'esforç de les autoritats presents al Rosselló, francesos i catalans fidels. Fixem-nos, però, que el català continuà sent la llengua de comunicació i no fou prohibit.

Així, si bé França havia desenvolupat una certa política lingüística en favor del francès i una política cultural al servei de la monarquia, fins a aquest moment no es troba cap exemple d'una binòmia “annexió-assimilació lingüística”. Narcís Iglésias considera que en aquell moment, s'inicia al Rosselló un «sistema d'assimilació per la llengua».<sup>44</sup> Tanmateix, es podria matisar dient que es va iniciar, a partir de la guerra d'Holanda, un clar procés d'atracció de les noves generacions catalanes de Perpinyà. La compra de fidelitats per la via de les recompenses va ser, doncs, substituïda per la formació dels descendents, oferint-los la possibilitat de promoció social dins una monarquia en eclosió. L'assimilació seria, per tant, a dos nivells: s'apunta només a una part de la població i la llengua no provoca una integració global, si el context de la societat no és el mateix que el que s'aprèn. En tot cas, es formen futurs instrumentalitzadors, catalans i de pensament francès. Aparentment, només una escola va ser creada a Perpinyà. La raó seria el problema de finançament, al qual part de la població perpinyanenca no semblava tenir un interès particular en participar-hi.<sup>45</sup> Ignorem, però, si aquest recel davant la creació de les escoles era degut a un rebuig de l'ensenyament francès o a una oposició a “l'escola per a tots”.<sup>46</sup>

### *La llengua i l'administració*

Contràriament a les reformes educatives, les transformacions administratives es van fer més ràpidament. Les substitucions, però, no provocaren una conversió automàtica cap a l'ús de la llengua francesa. N'és un exemple revelador, el cas del primer discurs

---

<sup>44</sup> IGLÉSIAS Narcís, *La llengua*, op. cit., p.43; GROSPERRIN Bernard, *Les petites écoles sous l'Ancien Régime*, Ouest-France Université, Rennes, 1984, pp. 83-84.

<sup>45</sup> TORREILLES Philippe, «La diffusion», op. cit.

<sup>46</sup> GROSPERRIN Bernard, *Les petites*, op. cit., p. 19.

en francès de Ramon Trobat al Consell Sobirà, disset anys després de l'annexió. Quines havien estat les mesures fins al moment? Doncs, sense cap planificació temporal, Colbert promulgà unes ordenances per tal d'unificar els procediments criminals i civils, el 1667 i el 1670. Però, el Consell Sobirà no en va fer cas ja que seguia utilitzant les Constitucions de Catalunya com a text jurídic i la llengua catalana com a referències.<sup>47</sup> L'ordenança de Colbert no va ser enregistrada pel Consell Sobirà, arran d'una declaració reial del 2 de maig de 1683, fins el 3 de juny d'aquell any. Seguidament, es creà una càtedra de Dret francès, on els advocats, els procuradors i els notaris de la província «étaient priés de suivre les cours». No obstant això, Louis Assier-Andrieu dubta que l'assistència fos gran, ja que cap a mitjans del segle XVIII, les queixes per la insuficiència de nocions jurídiques sobre dret francès eren nombroses.<sup>48</sup>

Segons l'estudi de Narcís Iglésias, l'any 1659 no pot ser significatiu pel que fa a la utilització de la llengua francesa: les autoritats no empraren de la nit al dia un altre idioma, però, és evident que el nombre de documents redactats en francès provenint de la cort i entre representants francesos era elevat. Com que el català va continuar de ser utilitzat per la institució principal del Rosselló, el Consell, el govern monàrquic es va veure en la necessitat de contractar notaris i escrivans capaços de fer front a les transcripcions i les traduccions. D'aquesta manera, el 1661, Antoine Audibert fou nomenat pel rei notari al Rosselló; un primer nomenament que responia exactament a aquesta necessitat. El rei disposava així d'una persona per respondre a les dificultats dels representants reials i els militars, sobre el terreny.

Tanmateix, el nomenament de notaris francòfons no fou comú, i fins el 1672 no se'n nomenà un de nou, Jean Reanchoup. Per tant, la traducció al francès no devia ser tant indispensable fins a la dècada de 1670. De fet, Núria Sales comenta que, durant la presència francesa a Catalunya als anys quaranta, cap dels escrits del Consell de Cent ni de la Diputació enviats al rei van ser fets en francès. Un fet que es pot estimar amb un "valor identitari-organitzatiu", però que tanmateix sorprèn tenint en compte la facilitat que hi hauria hagut al Principat en trobar traductors. Amb les primeres mesures del Rosselló, es trencava amb aquest fet insòlit, el qual fins i tot Louvois destacava: el 1666 demanà a l'intendent Macqueron de posar-li un traductor o fer que els còsols de Perpinyà se li adrecessin en francès o en castellà, però no en català, per raons pràctiques.

Altrament, trobem diferents administracions afectades per nous canvis. Aquest va ser el cas de la Universitat. Ja el 1662, un decret del Consell Sobirà transformà els requisits necessaris per entrar a la Universitat, fent que un d'ells fou el francès.<sup>49</sup> El coneixement del francès es feia, doncs, necessari per anar pujant graons a la universitat. Tanmateix, no fou fins el 1688 que es clarificaren els dos principals requisits per accedir-hi: conèixer el llatí per poder estudiar filosofia i ser francès o tenir un bon nivell de

---

<sup>47</sup> IGLÉSIAS Narcís, *La llengua*, op. cit., p.15; ASSIER-ANDRIEU Louis, *Le peuple*, op. cit., p. 78.

<sup>48</sup> *Ibid.*, p. 76 i p. 79.

<sup>49</sup> ADPO 2B858, *Decret del Consell Sobirà*, a Perpinyà el 05/05/1662.

llengua francesa per accedir a les càtedres de filosofia i teologia. Aquest fet fou una norma consolidada de les directives disperses anteriors.

El més sorprenent, però, és que totes les mesures havien de ser enregistrades pel Consell Sobirà. Un estament on la majoria dels membres malduien la llengua i els costums francesos. Si bé existiren reticències davant d'algunes ordres, fou el registre de l'edicte de Lluís XIV sobre la llengua catalana el que afectà la vida dels membres del Consell i el món jurídic del Rosselló. Així, el febrer de 1700, les antigues formes van ser proscrietes tot decidint que els processos iniciats amb l'antic sistema haurien de continuar-se amb un de nou. Unes setmanes més tard, la cort de justícia adoptava el francès com a llengua oficial, excepte en aquells casos on calia invocar un punt del dret per aclarir fets, en què es podia optar pel català. Segons Assier-Andrieu, l'adopció reticent d'aquest text al Rosselló «ne semble avoir que faiblement altéré l'identité juridique de la province».<sup>50</sup> Si la llengua no havia d'afectar automàticament la justícia, tampoc no ho va fer a la societat, que quedava exclosa de qualsevol prohibició. Però, no podem ser ingenus i hem de valorar les mesures preses, una mica en desordre, per les autoritats franceses, per tal de francesitzar la segona generació de catalans fidels – la primera generació de “catalans francesos” –; aquells que *de facto* havien de governar el país.

### 3. Un exemple d'actors dels canvis: els jesuïtes

Els jesuïtes s'implantaren al Rosselló el 1600, arran de la demanda del bisbe d'Elna, Reart, a fi de millorar el nivell dels estudis secundaris gràcies a l'ensenyament del grec i del llatí. El rol dels jesuïtes en l'ensenyament al servei del rei de França no s'inicià només el 1660. Ja des de l'entrada al Principat, el 1642, els membres de la Companyia reberen privilegis a l'hora d'ensenyar la gramàtica i educar el jovent a les escoles. N'és un exemple la carta dels Paers de Lleida atorgant el monopoli de l'ensenyament als jesuïtes, després de «lo alivio de tant innumerables treballs y afflictions com haura patit ab la opressio de nostres enemichs Castellans, y aixi mateix li deixe gozarlo – que confiam han de donar dits Pares ab la lectura de la dita gramatica que VS ab tant bon zel los vol encomanar». Es pactà, doncs, una concòrdia amb ells. Però, aquest fet es repetí arreu de tot el territori català controlat pels francesos. A Barcelona (10 de juny de 1643) i a Perpinyà (22 de juny de 1643), els jesuïtes reberen el control de la gramàtica i la retòrica. Així doncs, la Companyia tenia el favor directe de la monarquia francesa a Perpinyà divuit anys abans de la data simbòlica de 1661.

Posteriorment, arribà l'ordre reial del mes d'agost de 1661, per tal que els jesuïtes de Tolosa s'establissin a Perpinyà.<sup>51</sup> D'alguna manera, hem volgut mostrar com l'intent d'introduir els jesuïtes en el control de l'ensenyament no era propi a l'annexió, però, en canvi, aquesta portà nous aires entre els jesuïtes mateixos, ja que es van cridar els de

---

<sup>50</sup> ASSIER-ANDRIEU Louis, *Le peuple*, op. cit., p. 76.

<sup>51</sup> ADPO 2B27

Tolosa. Segurament, aquesta decisió entrava dins la política d'aïllament respecte a tot allò que era espanyol. I és que els jesuïtes d'Espanya treballaven per la monarquia espanyola, de la mateixa manera que els de Tolosa per la monarquia francesa. El paper jugat pels jesuïtes en les transformacions, progressives, del Rosselló, sobretot per acostar les seves elits a França, fou fonamental. D'entre els jesuïtes "espanyols" que restaren a Perpinyà, destaquem la figura d'Anton-Ignasi Descamps. Rector del col·legi de Manresa, el 1655, el 1659 es traslladà al col·legi de Perpinyà, on col·laborà amb el jesuïtes arribats de Tolosa el 1661. Curiosament, en la seva obra *Llibre de la Congregació... de la Verge del Socorro*, Descamps exposa les seves idees sobre l'estat de la llengua catalana al Rosselló: proper a les reflexions d'Andreu Bosch, mig segle abans, considerava la dignitat de la llengua catalana, derivada de la llengua llemosina. El seu llibre, replet de castellanismes, fou publicat per un editor francès. Així doncs, a banda de l'ensenyament, els jesuïtes s'introduïen en el camp de la divulgació i la propaganda. A la vegada, Descamps simbolitzava el divorci entre la llengua escrita i la parlada. Altrament, no es tractava d'un home obertament favorable a la francesització i, per tant, mostraria que des de l'interior de la Companyia de Perpinyà, no tot fou unanimitat. Potser això reafirmà la cort en la idea de continuar afavorint un flux de religiosos d'arreu del regne cap al Rosselló? Finalment, Descamps va ser el primer capellà que va evocar la Quaresma en llengua francesa, a la catedral de Perpinyà. Avançant-nos a posteriors observacions, podem dir que el favor reial del qual es beneficiaven els jesuïtes i la seva acció en diversos àmbits, no només educatiu, provocà un rebuig creixent de la població cap a ells.

La fidelitat de la Companyia cap al príncep i la multiplicació de matèries ensenyades en els seus col·legis, com totes aquelles que feien referència a la racionalització de la guerra (aritmètica i altres en vistes de la poliorcètica), van situar-los com a l'instrument més eficaç de la corona. Respecte al Rosselló, els jesuïtes tenien una importància cabdal, ja que el rei no controlava el conjunt del món eclesiàstic després de l'annexió. De qualsevol manera, l'acció dels jesuïtes només havia d'afectar les capes socials superiors i crear "disposicions mentals col·lectives", segons les paraules de Robert Muchembled, que afegeix: «les jésuites n'enseignent-ils pas l'équivoque aux élèves de leurs collèges?».<sup>52</sup>

#### 4. Idees finals

En definitiva, la política lingüística s'origina en la qüestió de com atreure's les elits, el perquè de la seva instrumentalització. Al voltant dels anys 1670, es consolida per França la possibilitat de conservar el Rosselló. Les polítiques provisionals –que definim com intuïtives– quallaven, a l'excepció de la instauració dels jesuïtes que anaven per lliure. Era important mantenir fidels els profrancesos, difícilment francesitzables, per la

---

<sup>52</sup> MUCHEMBLED Robert, *La société policée. Politique et politesse en France du XVI<sup>e</sup> siècle au XX<sup>e</sup> siècle*, Seuil, Paris, 1998, pag. 97.

via del suborn i el bon tracte, i confirmar la formació d'una nova generació “a la francesa”. El rei no necessitava – ni tenia la intenció – de francesitzar tota la població. El més important era mantenir lligada l'elit catalana del Rosselló, per l'adscripció econòmica, militar i cultural. Aquesta elit havia d'ocupar, durant els anys següents, els càrrecs més importants del país: consellers, abadies, canongies, batllies, etc. Per tant era fonamental l'ensenyament i la demostració, per damunt de tot, d'un bon coneixement de la llengua i les maneres franceses. També, era important estendre la sensació que per la via francesa, la promoció social i política era molt més eficaç. Aquesta necessitat d'una nova generació francesa al Rosselló es feu més evident quan encara existien reticències des del mateix Consell Sobirà.

La francesització no era, però, l'objectiu principal dels francesos al Rosselló, però sí es va convertir en una opció-instrument a partir dels 70. No es pot menysprear aquest tipus de política havent vist com, en les dècades anteriors, França havia desenvolupat un patriotisme lingüístic i acadèmic, aplicat al món polític i militar. En segon lloc, davant l'interès que semblava tenir la corona francesa en aculturar o alienar culturalment els Comtats, podem dir que l'enfrontament amb Espanya va ser la punta de l'iceberg de la resposta: el més important era “a-hispanitzar” el Rosselló. Finalment, la política desenvolupada per França a finals del segle XVII posà en evidència que existia un fort lligam entre cultura, política i acció militar. I és que, fins al moment, la qüestió no era fer coincidir frontera política i frontera lingüística, sinó apartar qualsevol influència de l'enemic. D'aquí, doncs, la recerca d'un equilibri entre llengua oficial i llengua materna. En definitiva, hom no pot ometre el valor polític de la llengua en aquella època, tot i que és important matisar els diferents nivells d'aquesta vàlua.

*Universitat de Barcelona*